

Tapaičių ir susijusių ieškinių nagrinėjimas arbitraže ir būdai išvengti priešingų ar prieštaringų sprendimų

Albertas Šekštelo

Advokatas, advokatų profesinė bendrija Motieka Audzevičius; lektorius, Vilniaus universiteto Teisės fakultetas

ĮVADAS

Komercinis arbitražas yra Lietuvoje jau beveik tris dešimtmečius „populiarėjantis“ alternatyvus ginčų sprendimo būdas. Kodėl vis dar populiarėjantis, ne visai aišku. Galbūt dėl šalių baimės turėti „vieną šūvį“, kai negalima apeliacija¹. Ar dėl kitų priežasčių, kaip antai brangumo, uždarumo ir pan. Tiesa yra ta, kad arbitražas turi savo specifiką, kurią reikia išmanyti, kad būtų užtikrinti arbitražo šalių ir net paties arbitražo teismo interesai ir pasiekti arbitražo tikslai.

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (toliau ir KAIĮ) 3 straipsnio 10 dalyje pateikiama komercinio arbitražo sąvoka, pagal kurią šalys, remdamosi susitarimu, ginčus paveda spręsti ne teismui, o arbitražo teismui, kuris priima arbitražo teismo sprendimą, privalomą ginčo šalims.

Būtent arbitražo sprendimo privalomumas ir apeliacijos nebuvimas yra klausimai, kurie neduoda ramybės nei šalims, nei arbitrams, ir kartais net priveda prie vadinamosios sąžiningo proceso paranojos. Pareiga priimti galutinį ir šalims privalomą sprendimą reiškia ir tai, kad toks sprendimas būtų vykdytinas. Dar 2021 metų balandį Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priėmė garsią nutartį *Residential Management* byloje, kurioje būtent ir nagrinėjo klausimą, ką daryti, jeigu

arbitražo teismo sprendimas prieštarauja vėliau priimtam teismo sprendimui². Civiliniame procese šis klausimas sureguliuotas, visų pirma per *lis (alibi) pendens* ar susijusių bylų taisyklės taikymą, kai vėliau tapatų³ ar konkuruojantių⁴ ginčą pradėjęs teismas sustabdo bylą, jei yra prieštaringų ar nesuderinamų sprendimų rizika.

Tačiau būtų neteisinga arbitražo procesui subsidiariai taikyti civilinio proceso taisykles, nes arbitražas yra sutartinės prigimties ir nėra teisminė institucija, o teismų ir arbitražo santykis pasireiškia tik teismo pagalba arbitražui ir arbitražo sprendimus panaikinant ar pripažįstant ir vykdant.

Tada kyla klausimas, kaip elgtis šalims ir arbitražo teismui byloje, kai yra kitas procesas kitame arbitražo teisme, kuris gali daryti reikšmingą įtaką ir net, kaip rodo praktika, lemiamą įtaką arbitražo sprendimui galioti.

Apie šią problemą ir ketiname diskutuoti šiame straipsnyje. Visų pirma aptarsime Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį *Residential Management* byloje, kuri praktiškai parodė, kodėl yra būtina administruoti tapatų ar konkuruojantių bylinėjimąsi (I). Tada analizuosime, kokių priemonių yra arbitražo teismui administruoti procesą taip, kad bylos kitame arbitraže baigtis nenulemtų arbitražo teismo sprendimo neteisėtumo⁵ (II).

¹ Nors čia yra technikos klausimas, nes šalys arbitražiniame susitarime ar išlygoje gali numatyti apeliacijos galimybę.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-68-611/2021.

³ Tapatus reiškia, kad ginčo šalys, pagrindas ir dalykas sutampa abiejose bylose.

⁴ Konkuruojantis reiškia, kad bylos yra susijusios taip, jog yra prieštaringų sprendimų rizika.

⁵ Dėl publikacijos apimties nebus analizuojamas tokių priemonių prieinamumas, kai tapaičių ar susijusių arbitražo bylų vieta yra skirtingose valstybėse.

Svarbu pažymėti, kad dėl publikacijos apimties ribojimo sąmoningai neanalizuosime arbitražo ir teismo santykio, kai vyksta tapati ar susijusi byla teisme ir arbitraže. Tai yra plati tema, aprėpianti daug probleminių aspektų, kuriems verta skirti daugiau dėmesio atskirose publikacijose.

Aptarę šiuos du klausimus, padarysime atitinkamas išvadas.

I. LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS PARODO, KODĖL YRA SVARBUS SUSIJUSIŲ IEŠKINIŲ ADMINISTRAVIMAS ARBITRAŽE

Arbitražo visuomenę Lietuvoje 2021 metų pavasarį sudrebino Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, parodžiusi tiek arbitražo proceso trąpumą, tiek būtinumą lemiamais atvejais vengti sąžiningo proceso paranojos.

Bet pradėkime nuo paranojos. Sąžiningo proceso paranojos (angl. „*due process paranoia*“) sąvoka vartojama apibrėžti suvokiamą arbitrų nenorą veikti tam tikrose situacijose ryžtingai baiminantis to, kad jų sprendimas bus panaikintas tuo pagrindu, kad šalis neturėjo galimybių būti išklaudyta (žr., pvz., Berger, K. P., Ole Jensen, J., 2016, 420; Gill, B. A., Polkinghorne, M., 2017, 937; Metsch, R., Rémi, G., 2020, 233)⁶. Ypač arbitrai būna atsargūs, jei jiems reikėtų elgtis *ex officio* arba vertinti atitinkamo procesinio veiksmo santykį su arbitražo proceso principais, pavyzdžiui, ekonomiškumo ir operatyvumo.

Ekonomiškumo ir operatyvumo principai įtvirtinti KAĮ 8 straipsnio 6 dalyje ir pakartoti, pavyzdžiui, Vilniaus komercinio arbitražo teismo (toliau ir VKAT) Arbitražo procedūros reglamento (toliau ir VKAT reglamentas) 6 straipsnyje. Kaip nurodyta KAĮ komentare, „[p]roceso ekonomiškumo ir operatyvumo principai reiškia arbitražo teismo ir pačių ginčo šalių pareigą siekti ginčą išnagrinėti per protingą laiką mažiausiomis ekonominėmis sąnaudomis“ (Mikelėnas, V. *et al.*, 2016, 39). Kartais arbitrams

kyla sudėtingas klausimas – nagrinėti arbitražo bylą ar palaukti kito proceso baigties? Šiuo požiūriu aktuali yra *Residential Management* byla⁷.

Šioje byloje ieškovai kreipėsi į arbitražo teismą ir prašė pripažinti atsakovo atsiskaitymo sutartį negaliojančia. Atsakovė pateikė priešieškinį dėl atsiskaitymo sutartyje nurodytų sumų priteisimo solidariai iš ieškovų. Tokių priešieškinį atsakovai pateikė po to, kai atsakovo kreditorė Kauno apygardos teisme pareiškė ieškinį dėl atsiskaitymo sutarties pripažinimo negaliojančia *actio Pauliana* pagrindu. Tokiu būdu susidarė situacija, kai arbitražo teisme buvo nagrinėjamas ginčas dėl skolos priteisimo pagal sutartį, kuri ankstesniu ieškiniu buvo ginčijama valstybės teisme.

Arbitražo teismas iš dalies patenkino priešieškinį ir priteisė iš ieškovų sumas pagal atsiskaitymo sutartį. Tačiau vėliau Kauno apygardos teismas patenkino *actio Pauliana* ir panaikino atsiskaitymo sutartį. Tokiu būdu susidarė išskirtinė situacija, kai arbitražo teismas priteisė sumas pagal sutartį, kuri vėliau buvo pripažinta negaliojančia.

Šiuo klausimu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad „[n]ors KAĮ nuostatos, kaip jau minėta anksčiau, nedraudžia arbitražo teisme nagrinėti arbitražinio ginčo pagal sutartį, kuri yra ginčijama vienos iš arbitražinio susitarimo šalių kreditorės valstybės teisme, tačiau egzistuoja rizika susidaryti situacijai, kokia susiklostė ir nagrinėjamoje byloje, kai realybėje kartu egzistuos du vienas kitam prieštaraujantys teismų sprendimai, pavyzdžiui, vienu teismo sprendimu sutartis yra pripažinta negaliojančia, o kitu sprendimu yra priteista skola pagal pripažintą negaliojančia sutartį. KAĮ nėra nustatytas tokios rizikos išvengimo mechanizmas“⁸. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat pažymėjo, kad „KAĮ nenustatyta arbitražo bylos sustabdymo instituto tokiam atvejui, kai valstybės teisme

⁶Taip pat žr. Queen Mary University and White & Case, „2015 International Arbitration Survey: Improvements and Innovations in International Arbitration“, 10 <https://arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2015_International_Arbitration_Survey.pdf> [prieiga 2023 m. liepos 24 d.].

⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-68-611/2021.

⁸*Ibid.*, 50 punktas.

yra ginčijama sutartis, pagal kurią dėl prievolių arbitražo teisme yra nagrinėjamas ginčas. KAĮ 8 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas valstybės teismams kištis į arbitražo teismo veiklą, išskyrus KAĮ nurodytus atvejus⁹. Atitinkamai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad „<...> siekis išvengti prieštarų, nesuderinamų sprendimų sudaro viešosios tvarkos dalį, kelių nesuderinamų, prieštarų sprendimų nebuvimas yra vienas esminių civilinio proceso principų. Todėl, atsižvelgdama į pirmiau pateiktus motyvus, teisėjų kolegija išaiškina, jog susiklosčius situacijai, kai anksčiau pradėtoje civilinėje byloje valstybės teismo sprendimu pripažįstama negaliojančia sutartis, kuria remiantis ankstesniu arbitražo teismo sprendimu buvo priteista skola, yra pagrindas konstatuoti arbitražo teismo sprendimo prieštaravimą Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai ir jį panaikinti pagal KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 6 punktą“¹⁰.

Nesiimant vertinti, tai teisinga Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis ar ne¹¹, ji neša labai svarbią žinutę arbitražo teismui ir šalims – jei yra susijęs bylinėjimasis, šiuo atveju teisme, tačiau ta pati taisyklė taikytina ir mes prie jos grįšime, kai susijusi byla yra nagrinėjama kitame arbitražo teisme, tai yra raudona vėliava vertinti, ar nebus prieštarų arbitražo sprendimų atsiradimo rizikos.

Civiliniame procese šis klausimas yra sureguliuotas per susijusių ieškinių klausimą, bent jau Europos Sąjungos lygmeniu, ir bylos sustabdymo institutą nacionaliniame civiliniame procese. Europos Sąjungos lygmeniu, kalbant apie civilines ir komercines bylas, šį klausimą reglamentuoja 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos naujos redakcijos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendi-

mų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau Briuselis I bis reglamentas, arba Reglamentas). Reglamento preambulės (21) dalyje numatyta, kad „siekiama darnaus teisingumo vykdymo, reikia sumažinti vienu metu vykstančių procesų galimybę ir užtikrinti, kad skirtingose valstybėse narėse nebūtų priimami nesuderinami sprendimai. Turėtų būti nustatytas aiškus ir efektyvus <...> susijusių ieškinių išnagrinėjimo mechanizmas“. Atitinkamai, kas liečia susijusių ieškinių nagrinėjimą, Briuselis I bis reglamento 30 straipsnio 1 dalyje numatyta, jeigu skirtingų valstybių narių teismuose nagrinėjami susiję ieškiniai, kiekvienas teismas, į kurį kreiptasi vėliau, gali sustabdyti savo bylos nagrinėjimą. Atitinkamai nacionaliniame civiliniame procese šią problemą dėl susijusių ieškinių, nagrinėjamų dviejose teismuose, galima išspręsti pasitelkus privalomojo civilinės bylos sustabdymo institutą, įtvirtintą Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau CPK) 163 straipsnio 3 punkte.

Tačiau arbitraže nei Briuselis I bis reglamentas¹², nei CPK netaikomi, o bylos sustabdymo mechanizmas taip pat nėra reglamentuotas. Kaip tokiu atveju elgtis arbitražo teismui?

II. SUSIJUSIŲ IEŠKINIŲ ADMINISTRAVIMAS ARBITRAŽE

Aparta *Residential Management* byla parodė arbitražo teisės trapumą ir poreikį ją derinti su civiliniame procese žinomais principais, siekiant išvengti nesuderinamų sprendimų. Nors *Residential Management* byloje buvo nagrinėjamas arbitražo ir teismo bylų santykis, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos taisyklės taikytinos ir tais atvejais, kai susijusios ar tapačios bylos yra nagrinėjamos arbitražo teisme. Keli sprendimo variantai¹³ yra tokių bylų

⁹ *Ibid.*, 51 punktas.

¹⁰ *Ibid.*, 55 punktas.

¹¹ Pavyzdžiui, tarptautiniame arbitraže kartais laikomasi pozicijos, kad net *lis pendens*, ką jau kalbėti apie susijusius ieškinius, nėra laikomas viešosios tvarkos dalimi; žr., pvz., Ly, F., Sheppard, A. (2009) ILA Recommendations on Lis Pendens and Res Judicata and Arbitration. *Arbitration International* 25.1, 34. Tačiau yra ir kitų nuomonių, jas detaliau aptarsime toliau šiame straipsnyje.

¹² Žr. Briuselis I bis reglamento preambulės (12) punktą ir 1 straipsnio 1 dalies 2 punkto d papunktį.

¹³ Tokių variantų gali būti ir daugiau, pavyzdžiui, ieškinių palikimas nenagrinėto, ir autorius nesiima atsakomybės šioje publikacijoje aptarti absoliučiai visus atvejus.

administravimas (A), jei neįmanoma tinkamai administruoti bylų, bylų sujungimas (B), o jei bylų negalima sujungti, vėliau iškeltos arbitražo bylos sustabdymas (C).

A. BYLŲ ADMINISTRAVIMAS

Kilus susijusių bylų nagrinėjimo klausimui, visų pirma šalys, o paskui ir arbitražo teismas turėtų imtis priemonių tinkamai suvaldyti arba administruoti procesą. Tai pabrėžiama ir ILA rekomendacijų 1 punkte (Ly, F., Sheppard, A. 2009, 32). Tačiau praktikoje bylų administravimas gali būti gana sudėtingas uždavinys.

Pirma, tinkamam bylų administravimui šalys galėtų skirti abiejose bylose tuos pačius arbitrus. Praktinė problema gali kilti, jeigu tas pats arbitras skiriamas daugiau nei dviejose susijusiose bylose arba ta pati šalis jį paskiria dažniau nei du kartus per pastaruosius trejus metus. Tai sudaro pareigą arbitruui deklaruoti tokią situaciją¹⁴. Praktikoje pasitaiko, kad arbitrai net nusišalina po jų pakartotinio paskyrimo. Todėl praktiškai gali būti sudėtinga šalims užtikrinti, kad tie patys bent jau šoniniai arbitrai dalyvautų visose bylose.

Antra, susijusių arbitražo bylų šalys turi didesnę kooperavimosi pareigą¹⁵. Jos turi bendradarbiauti ne tik tarpusavyje, bet ir su arbitrais, kad būtų informuotos apie bylų pažangą¹⁶, ypač jeigu arbitrai ar kai kurios susijusių arbitražo bylų šalys skiriasi.

Trečia, šalys ir arbitrai turi vertinti, ar laikomasi konfidencialumo pareigos. Remiantis KAI 8 straipsnio 3 dalimi¹⁷, arbitražo procesas yra konfidencialus, kaip ir arbitražo procese atskleidžiama medžiaga (Mikelėnas, V. *et al.*, 2016, 36). Tuo atveju, jei viena iš šalių dėl taktinių ar

kitokių sumetimų užima poziciją, kad konkrečios arbitražo bylos medžiaga yra konfidenciali ir negali būti atskleidžiama susijusiam arbitražo procese, arbitrai turi vertinti ir konfidencialumo principo santykį su pareiga priimti vykdytiną arbitražo sprendimą. Vertinant iš perspektyvos, ar geriau laikytis konfidencialumo, ar pažeisti viešąją tvarką, kai viešosios tvarkos pažeidimas yra pagrindas net *ex officio* pareiga teismui arbitražo sprendimą panaikinti¹⁸, konfidencialumo pažeidimas tikrai ne visada bus arbitražo sprendimo negaliojimo pagrindas. Žiūrint iš šios perspektyvos, arbitražo teismas turėtų vertinti savo galimybę susižinoti su šalimis ar, žinant šalims, net kitos bylos arbitrais dėl kitos susijusios ar tapačios bylos eigos ir medžiagos ne per konfidencialumo, o per viešosios tvarkos užtikrinimo prizmę.

Ketvirta, jei šalys nesikooperuoja, gali kilti ir šalių autonomijos principo vertinimo klausimas. Šalių autonomijos principas yra vienas iš pamatinių arbitraže. Kasacinis teismas arbitražo klausimais formuojamoje praktikoje ne kartą pabrėžė šalių valios autonomijos svarbą arbitraže¹⁹. Jeigu šalis ar šalys būtų tos nuomonės, kad bylų administravimas pažeistų jų autonomiją sureguliuoti arbitražo procesą taip, kad jis atitiktų šalių ar šalies poreikį, arbitražo teismui taip pat reikės spręsti, ar noras būti susipažinus su kitos arbitražo bylos eiga ir medžiaga bylų administravimo tikslais atitinka šalių autonomijos principą. Čia vėlgi grįžtame prie sąžiningo proceso paranojos ir jos vengimo. Kaip minėta, be šalies autonomijos principo, yra ir arbitražo teismo pareiga priimti vykdytiną sprendimą. Ir tokia pareiga bus pažeista, jeigu arbitražo teismo sprendimas bus panaikintas dėl jo prieštaravimo

¹⁴ Žr. *IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration* (2014), Orange list, 3.1.3 punktą.

¹⁵ KAI 8 straipsnio 6 dalis, VKAT reglamento 6 straipsnis.

¹⁶ Pavyzdžiui, apie kitos susijusios bylos nagrinėjimo pažangą, tvarkaraštį, paskirto pagrindinio posėdžio datą, arbitražo teismo sprendimo paskelbimo datą ir kt.

¹⁷ Konfidencialumas, kaip arbitražo principas, nurodomas ir VKAT reglamento 6 straipsnyje.

¹⁸ KAI 50 straipsnio 3 dalies 6 punktas.

¹⁹ Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 30 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-228-823/2020 37 punktą; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 17 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-255-1075/2019 27 ir 34 punktus; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 9 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-34-219/2017 26 punktą.

viešajai tvarkai. Čia arbitražo teismui gali tekti sudėtinga užduotis suderinti proceso autonomijos principo ir viešosios tvarkos laikymąsi.

Penkta, tinkamai administruoti bylas gali trukdyti ir arbitražo teismo mandatas. Galima pozicija, kad arbitrai gauna mandatą arba įgaliojimus iš šalių, todėl neturi atsižvelgti į kitų arbitrų priimamus sprendimus, tačiau dominuojanti yra pozicija, kad arbitrai privalo vertinti ir *lis pendens* ar susijusių ieškinių įtaką (Ly, F., Sheppard, A. 2009, 4.48). Tuo labiau kad remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais *Residential Management* byloje, susijusių ieškinių (ir *lis pendens*) vertinimas tampa labai svarbus ir arbitraže.

Šešta, su arbitražo teismo mandatu yra susijęs kitas argumentas, kad arbitražas yra sutartinės prigimties, todėl arbitrai turi vykdyti sutartį, o sutarties uždarumo principas neleidžia arbitrams lįsti į kito arbitražo teismo mandatą. Tačiau visuotinai pripažįstama, kad arbitražas yra *sui generis* prigimties. *Sui generis* doktrina remiasi prielaida, kad arbitražas nėra vien įprastas paslaugų teikimas, jis atlieka ir viešojo pobūdžio funkciją²⁰. Šiuo atveju viešojo pobūdžio funkcija būtent ir pasireiškia arbitražo teismo pareiga nepažeisti viešosios tvarkos.

Šie argumentai iliustruoja, kad susijusių arbitražo bylų administravimas ne visada gali vykti sklandžiai, todėl arbitražo teismas, siekdamas užtikrinti viešosios tvarkos kriterijaus laikymąsi, tam tikrais atvejais turi svarstyti ir kitą procesinį veiksmą – bylų sujungimą.

B. BYLŲ SUJUNGIMAS

KAĮ 37 straipsnyje numatyta lakoniška nuostata, kad arbitražo bylos gali būti sujungtos šalių susitarimu. Tačiau, kilus ginčui, šalių susitarimo procesiniais klausimais dažnai būna sudėtinga pasiekti, ypač tokiais svarbiais kaip bylų sujungimas. Tuo labiau kad dažnai šalys turi savo bylų vedimo strategiją ir taktiką. Taip pat buvo neaiški ir pati bylų sujungimo procedūra. Šie veiksniai lėmė, kad praktiškai KAĮ 37 straipsnio

nuostata, autoriaus žiniomis, nebuvo pritaikyta.

Siekiant kiek sumažinti šį neapibrėžtumą, nuo 2023 m. sausio 1 d. VKAT reglamentas buvo papildytas nuostatomis apie arbitražo bylų sujungimą.

Pagal naują VKAT reglamento redakciją numatyta galimybė VKAT sujungti dvi ar daugiau arbitražo bylų, nagrinėjamų pagal VKAT reglamentą, į vieną bylą, kai yra bent viena iš šių sąlygų (VKAT reglamento 21¹ straipsnio 1 dalis):

- šalys susitarė dėl bylų sujungimo; arba
- reikalavimai arbitražo bylose yra pareikšti pagal tą patį arbitražinį susitarimą (išlygą) ar susitarimus (išlygas); arba
- reikalavimai arbitražo bylose nėra pareikšti pagal tą patį arbitražinį susitarimą (išlygą) ar susitarimus (išlygas), tačiau arbitražo bylos yra tarp tų pačių šalių, ginčai tokiose bylose kyla iš tų pačių teisinių santykių ir VKAT nusprendžia, kad toks arbitražinis susitarimas (išlyga) arba susitarimai (išlygos) yra tarpusavyje suderinami.

Šalies prašymas dėl bylų sujungimo gali būti pateikiamas ne vėliau kaip jos pirmasis pranešimas kiekvienoje kitoje keliamoje arbitražo byloje, kurią prašoma sujungti, nebent kitos šalys neprieštarautų (VKAT reglamento 21¹ straipsnio 2 dalis).

Spręsdamas dėl arbitražo bylų sujungimo, VKAT, išklausęs visas šalis ir jau paskirtus arbitrus, atsižvelgia į visas, jo vertinimu, reikšmingas aplinkybes, įskaitant arbitražo teismo sudėtis, atitinkamų arbitražo bylų stadijas (VKAT reglamento 21¹ straipsnio 3 dalis).

Labai svarbu ir tai, kad VKAT reglamente aptartas ir tokių arbitražo bylų sujungimo mechanizmas. Arbitražo bylos yra sujungiamos į tą arbitražo bylą, kuri buvo anksčiausiai iškelta (pateiktas ieškinytis arba pranešimas apie arbitražą), nebent visos sujungiamų arbitražo bylų šalys nusprendžia kitaip. Jei neįmanoma nustatyti, kuri byla iškelta anksčiausiai, sprendžia VKAT pirmininkas, atsižvelgdamas į ginčo aplinkybes (VKAT reglamento 21¹ straipsnio 4 dalis). Tokiu

²⁰ Apie tai plačiau žr. Varapnickas, T. (2018). *Arbitro civilinė atsakomybė ir jos ribos*. Daktaro disertacija, 90.

atveju, remiantis VKAT reglamento 20 straipsnio 1 dalimi, vėlesnėse arbitražo bylose paskirtų arbitrų įgaliojimai pasibaigia²¹.

Tačiau, kaip ir aptartu pirmiau bylų administravimo atveju, byloms sujungti reikia tiek suinteresuotos šalies kreipimosi, tiek ir atsižvelgti į kitas svarbias aplinkybes, kaip antai arbitražo teismo sudėtį, atitinkamų arbitražo bylų stadiją²², ir kitas svarbias aplinkybes²³. Todėl išimtiniais atvejais arbitražo teismui taip pat gali tekti svarstyti kitą, labiau kraštutinį, procesinį veiksmą – bylos sustabdymą.

C. BYLŲ SUSTABDYMAS

Jei nėra galimybės arbitražo bylų sujungti, būtina įvertinti, ar yra arbitražo bylos sustabdymo galimybė.

Vienoje VKAT byloje²⁴ dėl rangovo atsakomybės buvo sprendžiama, ar ją reikėtų stabdyti dėl susijusios arbitražo bylos dėl projektuotojo atsakomybės tame pačiame projekte nagrinėjimo VKAT pabaigos. Arbitražo teismas nutarė bylą dėl rangovo atsakomybės sustabdyti, kol bus išnagrinėta byla dėl projektuotojo atsakomybės. Šios publikacijos kontekste būtų naudinga įvertinti tokio sustabdymo galimus argumentus.

VKAT 26 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad kai šis VKAT reglamentas nereguliuoja tam tikrų procesinių klausimų sprendimo tvarkos, arbitražo teismas juos išsprendžia vadovaudamasis protingumo ir teisingumo principais. Taigi, tais atvejais, kai VKAT reglamentas nesureguliuoja procesinių klausimų, arbitražo teismas privalo šiuos klausimus spręsti pagal protingumo ir teisingumo principus.

Nei VKAT reglamentas, nei KAI nereguliuoja arbitražo bylos sustabdymo klausimo. Tačiau, kaip minėta, VKAT reglamento 26 straipsnio 2 dalis įpareigoja arbitražo teismą

su arbitražinio nagrinėjimo tvarka susijusius VKAT reglamento nesureguliuotus klausimus spręsti vadovaujantis protingumo ir teisingumo principais. Bylos stabdymo klausimas neabejotinai yra susijęs su arbitražinio nagrinėjimo tvarka ir patenka į VKAT Reglamento 26 straipsnio 2 dalies veikimo sritį.

VKAT reglamentas netiesiogiai įtvirtina arbitražo bylos sustabdymo galimybę. Pavyzdžiui, arbitražo teismas turi teisę sustabdyti bylą (fakultatyvus arbitražo bylos sustabdymo pagrindas), kai yra pateiktas prašymas dėl arbitro nušalinimo (VKAT reglamento 19 straipsnio 8 dalis). Taip pat VKAT reglamento 21 straipsnio 7 dalyje numatytas privalomas arbitražo bylos sustabdymo pagrindas – arbitražo byla stabdoma, kol bus pakeistas arbitras. Taigi arbitražo bylos sustabdymo institutas yra numatytas VKAT reglamente.

Arbitražo bylos sustabdymo institutas yra žinomas ir tarptautiniame komerciniame arbitraže (Born, G. B., 2021, 4180; Derains, Y., Schwartz, E., 1998, 64; Hanotiau, B., 2020, 202). Tarptautinės teisės asociacija (*International Law Association, ILA*) 2006 metais priėmė rekomendacijas, *inter alia*, dėl *lis pendens* ir arbitražo (toliau ILA rekomendacijos, Ly, F., Sheppard, A. 2009, 3 *et seq.*). Šios rekomendacijos taikomos net ir tais atvejais, kai ginčai glaudžiai susiję ir nėra tarp tų pačių šalių (Ly, F., Sheppard, A., 2009, 83 *et seq.*). Tokiu atveju arbitražo teismas gali remtis šiomis ILA rekomendacijomis kaip gairėmis sprendžiant bylos sustabdymo klausimą.

Pagal ILA rekomendacijų 6 punktą, arbitražo teismui leidžiama stabdyti bylą iki bus išnagrinėta kita arbitražo byla, nepaisant to, ar kita arbitražo byla vyksta tarp tų pačių šalių, jei to reikia tinkamai administruoti arbitražo bylą ir vengiant prieštarų sprendimų, ar būtina

²¹ Žr. taip pat Šekštelo, A. (2023). *Esminiai Vilniaus komercinio arbitražo teismo reglamento pakeitimai*. Teisė.pro, <<https://www.teise.pro/index.php/2023/01/04/a-sekstelo-esminiai-vilniaus-komercinio-arbitrazo-teismo-reglamento-pakeitimai/>> [prieiga 2023 m. liepos 24 d.].

²² Žr. VKAT reglamento 21¹ straipsnio 3 dalį.

²³ *Ibid.*, 21¹ straipsnio 3–4 dalys.

²⁴ VKAT byla Nr. V-00XX/20XXe (nepublikuota).

išvengti brangaus abiejų procesų dubliavimosi, arba jei būtina apsaugoti šalį nuo kitos šalies nesąžiningų veiksmų.

Atsižvelgdamas į ILA rekomendacijas, arbitražo teismas turi teisę stabdyti bylą esant šioms sąlygoms: (i) taikytina *lex loci arbitri* nedraudžia arbitražo teismui stabdyti bylos; (ii) sprendimas kitoje byloje turi būti esminis stabdomai bylai, (iii) bylos sustabdymas neturės esminės neigiamos įtakos šaliai, kuri prieštarauja, kad byla būtų sustabdyta. Taip pat būtų tikslinga glaustai aptarti šiuos bylos sustabdymo pagrindus.

(i). *LEX LOCI ARBITRI* NEDRAUDŽIA ARBITRAŽO TEISMUI STABDYTI BYLOS

Minėta, kad taikytina teisė nedraudžia arbitražo bylos sustabdymo²⁵. Priešingai, VKAT reglamente įtvirtinti tiek fakultatyvus, tiek privalomas bylos stabdymo pagrindai. Nors bylos sustabdymo pagrindo nėra tiesiogiai numatyta nei VKAT reglamente, nei KAĮ, VKAT reglamento 26 straipsnio 2 straipsnis įgalina arbitražo teismą spręsti dėl bylos sustabdymo vadovaujantis protingumo ir teisingumo principais.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas minėtoje *Residential Management* byloje išaiškino, kad siekis išvengti prieštaringų, nesuderinamų sprendimų sudaro viešosios tvarkos dalį, o tai reiškia, kad esant prieštarīgiems sprendimams vienas ar net abu tokie sprendimai gali būti teismo panaikinti kaip prieštaraujantys viešajai tvarkai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas toje pačioje byloje taip pat išaiškino, kad prieštaraujantys viešajai tvarkai gali būti laikomi tik tokie arbitražo teismo sprendimai, kurie pažeidžia fundamentalius ir aiškius teisingumo ir sąžiningumo principus. Vadinas, prieštaraujantys sprendimai pažeidžia imperatyvius teisingumo ir protingumo reikalavimus ir ati-

tinkamai viešąją tvarką, kaip ji yra suprantama KAĮ 50 straipsnio kontekste.

Nėra abejonių, kad teisingumo ir protin-gumo reikalavimai yra fundamentalūs teisės principai ir yra imperatyvūs. Taigi, remdamasis VKAT reglamento 26 straipsnio 2 dalimi, arbitražo teismas turi vadovautis imperatyviais teisingumo ir protingumo principais ir savo iniciatyva, informavęs apie tai šalis, spręsti dėl bylos sustabdymo, net jei šalys to neprašo; priešingu atveju arbitražo sprendimas galėtų būti pripažintas negaliojančiu dėl prieštaravimo viešajai tvarkai²⁶.

(ii). SPRENDIMAS KITOJE BYLOJE TURI BŪTI ESMINIS STABDOMAI BYLAI

Kitas pagrindas stabdyti arbitražo bylą yra glaudus faktinis ir teisinis šios stabdomos bylos ryšys su kita arbitražo byla. Tai yra fakto klausimas, kuris turi būti vertinamas konkrečioje byloje.

Svarbu įvertinti ar arbitražo teismo sprendimas bus suderinamas su arbitražo teismo sprendimu kitoje arbitražo byloje. Jei yra pakankama nesuderinamų sprendimų rizika, tai yra pagrindas bylą stabdyti.

Tokiu atveju vėliau arbitražo bylą pradėjęs arbitražo teismas turi teisę bylą stabdyti. Čia yra svarbus ne bylos perdavimo arbitrams momentas pagal VKAT reglamento 22 straipsnio 1 dalį, o konkrečios arbitražo bylos iškėlimas. Pavyzdžiui, pagal VKAT reglamento 9 straipsnio 2 dalį, „[j]eigu šalys nesusitaria kitaip, arbitražinio nagrinėjimo procedūra laikoma pradėta tą dieną, kurią Sekretoriatas gavo ieškinį arba pranešimą apie arbitražą“. Ši taisyklė *mutatis mutandis* taikoma ir priešieškiniui (VKAT reglamento 9 straipsnio 2 dalis, 15 straipsnio 2 dalis). Jeigu bylos prasidėjo vienu metu, būtų teisinga stabdyti mažiau pažengusią nagrinėjant arbitražo bylą.

²⁵ Pažymėtina, kad arbitražo bylos sustabdymo galimybę numato ir kitų valstybių įstatymai. Pavyzdžiui, Italijos Civilinio proceso kodekso 819 straipsnyje numatyta, jeigu nagrinėjimo eigoje kyla klausimas, kuris pagal teisę ne-arbitruotinas, arbitrai, jei mano, kad jiems pateiktas klausimas priklauso nuo nearbitruotino klausimo išsprendimo, gali sustabdyti nagrinėjimą.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-68-611/2021; *mutatis mutandis* Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1999 m. birželio 1 d. sprendimas *Eco Swiss China Time Ltd v Benetton International NV*, bylos Nr. C-126/97, ECLI:EU:C:1999:296, paras. 36–38.

(iii). BYLOS SUSTABDYMAS NETURĖS ESMINĖS NEIGIAMOS ĮTAKOS ŠALIAI, KURI PRIEŠTARAUJA, KAD BYLA BŪTŲ SUSTABDYTA

Kaip minėta, tarptautiniame arbitraže yra laikomasi pozicijos, kad *lis pendens* ir susiję ieškiniai nėra viešosios tvarkos dalis (Ly, F., Sheppard, A., 2009, 34)²⁷. Tačiau Lietuvoje kasacinis teismas *Residential Management* byloje nuėjo kiek kitu keliu ir *de facto* konstatavo, kad susijusių ieškinių, o tuo pačiu ir *lis pendens*, taisyklių pažeidimas gali nulemti viešosios tvarkos pažeidimą, jei dėl to bus priimti nesuderinami tarpusavyje sprendimai. Išeinant iš tokio vertinimo, vėlgi nesileidžiant į diskusijas, teisinga ši kasacinio teismo išvada ar ne, atsižvelgdamas ir į arbitražo specifiką sprendžiant dėl *lis pendens* ir susijusių ieškinių nuostatų taikymo (plačiau žr. Hober, K., 2013, 191 *et seq.*; Kremslehner, F., 2007, 142), galimų nesuderinamų²⁸ ar prieštaringų²⁹ arbitražo sprendimų tikimybė ir kiti jau aptarti veiksniai, kaip antai negalėjimas administruoti kelių procesų, neturima galimybės bylų sujungti, diktuos procesinio elgesio modelį arbitražo teismui.

Vis dėlto, nepaisant pozicijos, kad *lis pendens* nėra viešosios tvarkos dalis, santykiui tarp *lis pendens* ar susijusių ieškinių taisyklių taikymo ir vienos iš šalių interesų paisymo būtų tikslinga įvertinti, ar tikrai *lis pendens* klausimas patenka į viešąją tvarką.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas *Residential Management* byloje nurodė, kad „KAĮ neatkleidžia viešosios tvarkos sampratos, tačiau ši samprata yra apibrėžta kasacinio teismo nuosekliai formuojamoje ir plėtojamoje praktikoje. Kasacinis teismas savo jurisprudencijoje KAĮ vartojamą viešosios tvarkos sąvoką aiškina remdamasis tarptautinio arbitražo doktrina ir praktika, kurioje viešojo tvarka, atsižvelgiant į jos tikslą apsaugoti pagrindinius, gyvybiškai

svarbius valstybės, visuomenės interesus, aiškinama kaip tarptautinė viešojo tvarka, apimanti fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviasias teisės normas, įvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus, kuriais grindžiama valstybės teisinė sistema, valstybės ir visuomenės funkcionavimas“³⁰ (pažymėta autoriaus).

Vertindamas tarptautinę doktriną, profesorius Hobér dar 2005 metais pažymėjo, kad „*lis pendens* principas yra fundamentalus procesinio sąžiningumo ir teisingumo principas, kuris paprastai yra vertinamas kaip sudarantis dalį procesinės viešosios tvarkos daugelyje teisės sistemų“ (Hobér, K., 2005, 253; taip pat žr. Born, G., 2021, 4165). Born taip pat pritaria šiai pozicijai ir nurodo, kad „ši analizė yra gerai pagrįsta ir patvirtina *lis pendens* doktrinos kaip bendrojo tarptautinės teisės principo, kylancio iš lygybės ir fundamentalaus teisingumo vertinimo, statusą“ (Born, G., 2021, 4165). Born teigimu, „jeigu dviejuose skirtinguose arbitražo teismuose buvo pareikšti du lygiagretūs ir identiški ieškiniai tarp tų pačių šalių, turėtų būti taikoma *lis pendens* doktrina. <...> [*Lis pendens* yra pagrindinė procedūrinio sąžiningumo taisyklė, praktiškai visose išsivysčiusiose teisinėse sistemose pripažįstama kaip <...> *res judicata* princip[o] apsauga. <...> [*Res judicata* <...> iš esmės taikom[a] materialiniams arbitražo klausimams, todėl *lis pendens* doktrinos taikymas yra visiškai tinkamas“ (Born, 2021, 4180, citatos praleistos). Tokia pozicija yra logiška, nes tiek *lis pendens*, tiek *res judicata* yra dvi to paties medalio pusės – abu, tik skirtingu laikotarpiu, užkerta kelią prieštarigiams teismo sprendimams atsirasti.

Atitinkama pozicija turėtų būti taikoma ir susijusiems ieškiniams, nes kai yra konkuruojantys procesai keliuose arbitražo teismuose,

²⁷ Tačiau yra ir kitos nuomonės šalininkų, apie tai vėliau šiame straipsnyje.

²⁸ Dėl susijusių ieškinių.

²⁹ Dėl tapačių ieškinių.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-68-611/2021, 43 punktas; žr. taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-612/2004; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 24 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-573/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 22 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-611/2015.

tikslas yra išvengti nesuderinamų arbitražo sprendimų.

Lis pendens taikymą arbitraže patvirtina ir kai kurių valstybių teismų praktika. Pavyzdžiui, Šveicarijoje, *lis pendens* doktrina tam tikromis aplinkybėmis taikoma ir tarptautiniam arbitražui³¹.

Taigi, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota *Residential Management* byloje pozicija, kad „[s]iekis vengti prieštarigų, nesuderinamų sprendimų yra universalus, visuotinai priimtas, todėl sudaro ne tik Lietuvos, bet ir tarptautinės viešosios tvarkos dalį“³², tam tikra apimtimi, būtent dėl *lis pendens* ir susijusių ieškinių atitinka tarptautinę doktriną.

Todėl tapačią ar susijusių bylą vėliau pradėjęs nagrinėti arbitražo teismas turi įvertinti ir riziką, kad jeigu jis nesuvaldys proceso, kas lems prieštarigus sprendimus, toks arbitražo teismo sprendimas gali būti panaikintas, bent jau jeigu arbitražo vieta yra Lietuvoje. Kriškaitai vertintinos ir arbitražo teismo lenktynės su laiku, siekiant apeiti *lis pendens* ir susijusių ieškinių taisykles, kurios yra pagrįstos pirmumo laike taisykle³³ tokiu būdu, kad vėliau pradėtą arbitražo bylą užbaigti iki arbitražo sprendimo pirmesnėje byloje priėmimo. Pirma, arbitražo teismas gali nesuvaldyti proceso, dėl ko nepavyktų priimti sprendimo planuotu laiku. Antra, tai būtų *lis pendens* ir susijusių ieškinių pamatinės „pirmumo laike“ taisyklės apėjimas, kas taip pat galėtų

būti vertinama kritiškai valstybės teismų, jei dėl tokio arbitražo teismo sprendimo būtų pateiktas skundas pagal KAI 50 straipsnį.

Jeigu viena iš šalių prieštarauja, kad byla būtų sustabdyta, ir laikas šiai šaliai turi esminę reikšmę, ir šalis įrodo, kad bylos sustabdymas turės neigiamų materialinių padarinių jai³⁴, arbitražo teismas turėtų įvertinti priešingos šalies sąžiningumą ir pasiūlyti nukentėjusiai šaliai apsvarstyti, ar nėra poreikio pakeisti ar papildyti ieškinio ar priešieškinio dalyką. Taip yra todėl, kad rizika nestabdyti bylos ir turėti vėliau procesą teisme dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, jei yra didelė prieštarigų arbitražo sprendimų tikimybė, yra didesnė nei vienos iš šalių interesų paisymas, dėl ko ne visada arbitražo sprendimas panaikinamas, jei arbitražo teismas išlaiko procesinį lygiateisiškumą.

Todėl verta nesusirgti sąžiningo proceso paranoja ir adekvačiai vertinti galimas realias rizikas, pasirinkus vieną ar kitą procesinį kelią arbitražo byloje.

IŠVADOS

Lis pendens ir susijusių ieškinių doktrina yra taikoma ir tais atvejais, kai tapačios ar susijusios bylos yra nagrinėjamos arbitraže. Tokia pozicija yra pagrįsta iš viešosios tvarkos kildinama pareiga vengti priešingų ar prieštarigų arbitražo sprendimų. Tokią pareigą patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėta *Residential Mana-*

³¹ Swiss Federal Tribunal Judgement of 14 May 2001, *Fomento de Construcciones y Contrates SA v. Colon Container Terminal SA*, DFT 127 II 279 in Zuberbühler, T. et al. (2005). *Swiss Rules of International Arbitration, Commentary*. Kluwer Law International („Šveicarijos teismas turi taikyti [Šveicarijos tarptautinės privatinės teisės įstatymo] 9 str[aiipsnį], t. y. sustabdyti bylą, jeigu tapatus ginčas yra nagrinėjamas arbitraže; tas pats mutatis mutandis taikoma arbitražo teismui, esant arbitražo vietai Šveicarijoje, jei tapatus ginčas jau nagrinėjamas Šveicarijos ar užsienio teisme“). Tačiau *Fomento* sprendimas buvo kritikuojamas ir vėliau, 2006 metais, Šveicarijos leidejas pakeitė Šveicarijos tarptautinės privatinės teisės įstatymo 186 straipsnį, kuriuo leidžiama arbitražo teismui spręsti ginčą, nepaisant to, kad teismas nagrinėja tapačią bylą (Born, G., 2021, 4172–4173). Tokie pakeitimai logiški, nes atitinka *Kompetenz-kompetenz* doktriną, pagal kurią, arbitražo teismas turi pirmenybės teisę spręsti dėl savo kompetencijos nagrinėti ginčą. Tačiau, nagrinėjamo straipsnio kontekste, kai tapati byla nagrinėjama dviejų arbitražo teismų, *Kompetenz-kompetenz* doktrina tampa neaktuali. Todėl, kai arbitražo teismas sprendžia dėl *lis pendens*, kai kitas arbitražo teismas anksčiau pradėjo nagrinėti tapačią bylą, *Fomento* taisyklė turėtų būti *mutatis mutandis* taikoma.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-68-611/2021, 48 punktą.

³³ Arbitražo teismas, pirmas pradėjęs nagrinėti tapačią ar susijusių bylą, ją ir turi užbaigti, o vėliau bylą pradėjęs arbitražo teismas tokią bylą turi teisę sustabdyti.

³⁴ Pavyzdžiui, neproporcingai padidės žala, ar ji turės įvykdyti sutartį kitam kontrahentui, kurios negali įvykdyti dėl pradėto ginčo, ir dėl to patirs didelių nuostolių, ir pan.

gement byla, kur teismas panaikino arbitražo teismo sprendimą dėl to, kad jis prieštaravo teismo sprendimui susijusioje byloje, kuri buvo pradėta iki konkrečių reikalavimų pareiškimo arbitražo byloje. Todėl arbitražo teismas turi vengti priešingų ar prieštaringų sprendimų. Šiame straipsnyje aptarti keli būdai pasiekti tokį tikslą – arbitražo bylų administravimas, jei nepavyksta, bylų sujun-

gimas, nepavykus – išimtiniais atvejais bylų sustabdymas. Pastarasis variantas, nors ir išimtinis, yra galimas ir pateisinamas tiek nacionaliniame, tiek tarptautiniame arbitraže. Tačiau, vertinant arbitražo proceso efektyvumą ir operatyvumą, arbitražo bylos sustabdymas gali pažeisti šalių ar šalies interesus, todėl arbitražo teismas turi naudotis šia procesine galimybe itin atsargiai.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

NORMINIAI TEISĖS AKTAI

EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTAI

Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija).

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTAI

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, aktuali redakcija (2002). *Valstybės žinios*, 36-1340.

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, aktuali redakcija (2012). *Valstybės žinios*, 76-3932.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

Berger, K. P., Ole Jensen, J. (2016). Due Process Paranoia and the Procedural Judgement Rule: A Safe Harbour for Procedural Management Decisions by International Arbitrators. *Arbitration International* 32, 415–435.

Born, G. B. (2021). *International Commercial Arbitration* 3 ed. Kluwer Law International.

Hanotiau, B. (2020). *Complex Arbitrations: Multi-party, Multi-contract, Multi-issue – A comparative Study* 2 ed. Kluwer Law International.

Derains, Y., Schwartz, E. (1998). *A Guide to the New ICC Rules of Arbitration*. Kluwer Law International.

Gill, B. A., Polkinghorne, M. (2017). Due Process Paranoia: Need We Be Cruel to Be Kind. *Journal of International Arbitration* 34.6, 935–945.

Hobér, K. (2005). Chapter 9. Parallel Arbitration Proceedings – Duties of the Arbitrators: Some Reflections and Ideas in Cremades S. P *et al. Parallel State and Arbitral Procedures in International Arbitration*. Paris: ICC.

Hobér, K. (2013). *Res Judicata and Lis Pendens in International Arbitration*. Recueil des courses =

Collected courses of the Hague Academy of International Law.

Kremslehner, F. (2007). *Chapter III: The Arbitration Procedure – Lis pendens and res judicata in International Commercial Arbitration*. In Klausegger, C. *et al.* (eds). *Austrian Arbitration Yearbook*, 127–162.

Ly, F., Sheppard, A. (2009). ILA Recommendations on Lis Pendens and Res Judicata and Arbitration. *Arbitration International* 25.1, 3–34.

Metsch, R., Rémi, G. (2020). Prospect Theory and Due Process Paranoia: What Behavioral Models Say About Arbitrators' Assessment of Risk and Uncertainty. *Arbitration International* 36.2, 233–252.

Mikelėnas, V. *et al.* (2016). *Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentaras*. Vilnius: Registrų centras.

Zuberbühler, T. *et al.* (2005). *Swiss Rules of International Arbitration, Commentary*. Kluwer Law International.

TEISMŲ PRAKTIKA

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1999 m. birželio 1 d. sprendimas *Eco Swiss China Time Ltd v Benetton International NV*, bylos Nr. C-126/97, ECLI:EU:C:1999:296.

Swiss Federal Tribunal Judgement of 14 May 2001, *Fomento de Construcciones y Contrates SA v. Colon Container Terminal SA*, DFT 127 II 279.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-612/2004.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-573/2008.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-611/2015.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-68-611/2021.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-228-823/2020.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-255-1075/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-34-219/2017.

KITI ŠALTINIAI

IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration (2014), <<https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e2fe5e72-eb14-4bba-b10d-d33dafee8918>> [prieiga 2023 m. liepos 24 d.].

Queen Mary University and White & Case, „2015 International Arbitration Survey: Improvements and Innovations in International Arbitration“.

Šekštelo, A. (2023). *Esminiai Vilniaus komercinio arbitražo teismo reglamento pakeitimai*. Teisė.pro, <<https://www.teise.pro/index.php/2023/01/04/a-sekstelo-esminiai-vilniaus-komercinio-arbitrazo-teismo-reglamento-pakeitimai/>> [prieiga 2023 m. liepos 24 d.].

Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas (2023 m. redakcija).

VKAT byla Nr. V-00XX/20XXe (nepublikuota).